№ 80 ՄԱՑԻՍԻ 18 (30) 1878 ՄԱՑԻՍԻ 18 (30) № 80

ՑՈԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին տեսութիւն. Կենդանիների հովանաւորութեան ընկերութիւնը։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Անգլիա։ Թիւրքիա։—«Արտաքին լուրեր։—Մշակի» հեռագիրներ։—Յայտարարութիւններ։—Տեղեկացոյց։—Բանասիրական։ Ջալալէդդին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՕՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

1) Կենդանիների հովանաւորութեան Թիֆլիսի ընկերութեան նպատակն է պաշտպանել կենդանիներին խիստ վարմունքից թէ Կովկասի և թէ Անդրկովկասի սահմաններում և առհասարակ ամեն միջոց գործ դնել նրանց դրութեան բարւոքման համար։

2) Հիմնաւոր նպատակներին հասնելու համար ընկերութիւնը աշխատում է որքան կարելի է մեծացնել իր անդամների թիւը, որոնց գործակցութեամբ և խորհուրդներով կազդի բնակիչների վրա։ Բացի այդ հոգեւորականութեան քարոզներով, ուսուցիչների օգնութեամբ բաժանելով ձրիաբար այնպիսի գրքեր, որոնք դէպի կենդանիները ցաւակցութիւն են զարթեցնում, ընկերութիւնը կը հասնի իր նպատակին։ Ընկերութիւնը օգնում է անասնաբուժանոցների և գարբնոցների կանոնաւոր պահելուն և այլն, աշխատում է, որ անասուններին մորթեն որքան կարելի է նրանց քիչ տանջանք պատճառելով։ Բացի այս ընկերութիւնը, իր դրամական միջոցների համեմատ, քաջալերում է առանձին ձեւով շինած մեդալներով (բրոնզե, արծաթի, կամ ոսկու, ծառայութեան նայելով) գովասանական թերթերով և փողով կառապաններին, մանգործներին, գարբիններին և պօլիցիականներին և առհասարակ ամենքին, որոնք կենդանիների հետ լաւ են վարվում։ Իսկ այն անձինք, որոնք չեն կատարի կառավարութեան կարգադրութիւնները կը մատնվեն պատշաճաւոր իշխանութեան ձեռքը։

3) Ընկ. անդամները իրանց պարտականութիւնները կատարելու ժամանակ, եթէ հարկաւոր լինի, իրաւունք ունեն դիմել պօլիցիայի օգնութեանը։

4) Ընկ. յարաբերութիւն ունի կառավարչական տեղերի և անձինքների հետ ընդունված ձեւով և իրաւունք ունի առաջարկել, որ ընդունվեն այս կամ այն միջոցներ, որոնք իրագործում են նրա նպատակները։ Ընկ. ունի իր կնիքը։

5) Ընկ. հոգում է, որ երկրի զանազան տեղերում, իր բաժինները բացվեն և կազմակերպվեն։

6) Ընկ. անդամները, որոնք միաժամանակ մոցրել են, ոչ պակաս քան 30 րուբլ, իրաւունք ունեն կրել առանձին ձեւով կազմած և հաստատված մետալի նշաններ։

7) Ընկ. բաղկացած է պատուաւոր, իսկական և աշխատակից անդամներից։ Անդամների թիւը սահմանված չէ։

8) Անդամներ կարող են լինել ռուս հպատակներ և օտարներ երկու սեռին պատկանող, առանց ծագումի զանազանութեան։

9) Իսկական անդամներ լինել ցանկացողները պէտք է դորա մասին յայտնեն Ընկ. վարչութեանը, մոցնելով յօդ. 10 նշանակած վճարը։

10) Իսկական անդամը վճարում է Ընկ. տարեկան երեք րուբլ։ Տարեկան մուտքի տեղ կարելի է մի անգամից մոցնել 30 ր., որ ամբողջապէս է վճարվում, ի նկատի չառնելով արդէն մոցրած տարեկան տուրքերը։

11) Պատուաւոր անդամներ ընդունվում են այն անձինք, որոնք Ընկ. նշանաւոր ծառայութիւններ են արել, կամ որոնք դրամական նուիրատուութիւններ են արել, (ոչ պակաս 300 րուբլուց) և որոնք 20 անդամների կարծիքով կարող են օգնել Ընկ. իր նպատակներին հասնելու համար։ Այսպիսի առաջարկութիւնները քննում է վարչութիւնը, որ յետոյ յայտնում է ընդհանուր ժողովին։ Պատուաւոր անդամի կոչումը ստանում են նոյնպէս այն անձինք, որոնք կը նախագահեն Ընկ. վեց տարի։

12) Աշխատակից-անդամներ ընտրվում են այն անձինք, որոնք իրանց գիտութիւններով առանձնապէս օգտաւէտ կարող են լինել Ընկերութեանը, նոյնպէս նրանք, որոնք կը ցանկանան իրանց մասնագիտութիւններով ծառայել Ընկերութեանը։

13) Ամեն մի անդամ պարտաւոր է օգնել Ընկ. աշխատանքներին և նպաստել նրա նպատակներին, ներկայացնելով Վարչութեանը իր կարծիքները կենդանիների հովանաւորութեան գործը կազմակերպելու մասին, նախազգուշացնելով կենդանիների հետ վատ վարմունքը, պատահած դէպքերի մասին ում հարկն է տեղեկութիւն տալով և առհասարակ գործելով յօգուտ Ընկ. շահերի։

14) Ընկ. բոլոր անդամները մի տեսակ իրաւունքներ ունեն և մասնակցում են Ընկ. ժողովներին ձայն ունենալով։ Նոքա ընտրում են և ընտրվում են ամեն տեսակ պաշտօնների համար։

15) Պատուաւոր և աշխատակից անդամները պարտաւոր չեն տարեկան կամ միանուագ տուրքեր տալ։

16) Իւրաքանչիւր անդամ նախագահի, քարտուղարի կամ գանձապետի ստորագրութեամբ ստանում է կենդանիների հովանաւորութեան Ընկ. անդամական տոմսակ։ Այդ տոմսակը և արտաքին նշանը անդամի անձնաւորութիւնը ստուգելու համար է, երբ նա դիմում է պօլիցիայի օգնութեանը։

17) Այն իսկական անդամը որ յայտնի ժամանակին չէ մոցրել իր անդամական տուրքը և այն աշխատակից-անդամը, որ տարվայ ընթացքում Ընկ. ոչինչ տեղեկութիւն չէ տուել, Ընկ. անդամութենից դուրս եկած են համարվում։

18) Ընկ. պաշտօնական անդամները հետեւալներն են. նախագահ, փոխ-նախագահ, վարչութեան երեք անդամներ, գանձապետ և քարտուղար, դրանք մի և նոյն ժամանակ Վարչութիւն են կազմում։

Ծան. Վարչութեան անդամների գանձապետի և քարտուղարի համար կանդիդատներ են ընտրվում։

19) Նախընթաց յօդ. մէջ յիշած անձինքները ընտրվում են ընդհանուր տարեկան ժողովից երեք տարի ժամանակով։

20) Վարչութեան անդամների հիւանդութեան կամ բացակայութեան ժամանակ նրանց տեղերը բռնում են կանդիդատները։

21) Ժամանակից առաջ դուրս եկածները կարող են դարձեալ ընտրվել հետեւեալ երեք տարիների համար։

22) Վարչութեան և ժողովների առաջին անձը նախագահն է։ Նա հսկում է կանօնադրութեան կատարելու վրա, բաց է անում և փակում է Վարչ. և Ընկ. ժողովների նիստերը, հսկում է խորհրդածութիւնների կարգի վրա և իրաւունք ունի փակել նիստը, երբ օրինական կարգից կը շեղվեն։

23) Նախագահի բացակայութեան ժամանակ նրա տեղը բռնում է փոխ-նախագահը, ընդունելով նախագահի բոլոր պարտականութիւնները և իրաւունքները։ Փոխ-նախագահի բացակայութեան ժամանակ նրա տեղը բռնում է վարչութեան այն անդամը, որ ընտրութեան ժամանակ ամենից շատ ձայն է առացել։

24) Քարտուղարի գործն է բոլոր գրագրութիւնը և գործավարութիւնը, իսկ գանձապետի պարտականութիւնն է պահել դրամական հաշիւները։

25) Գանձապետը, ընդունելով դրամական տուրքերը անդամներից և այլ անձինքներից, գրում է կասսայի գրքում և տոմսակ է տալիս։

26) Գանձապետը Վարչութեան վճիռների համեմատ ծախսեր է անում և նշանակում է կասսայի գրքում, որ պէտք է ժապաւէնված լինի և ունենայ նախագահի և քարտուղարի ստորագրութիւնները։ Գանձապետը պարտական է իւրաքանչիւր ամիս կասսայի գիրքը ներկայացնել Վարչութեանը ստուգելու համար։

ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ

(ՄԻ ՊԱՏԿԵՐ ՆՐԱ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՑ)

Դ.

Արուսեակը դեռ նոր էր բարձրացել հորիզոնի վրա, դեռ նոր արշալոյսի եզերագիծը սկսել էր կարմրել, երբ նա արթնացաւ։ Երիտասարդը ամբողջ մարմնով դողաց, երբ նկատեց, որ կորցրել է գիշերի մեծ մասը, երբ կարող էր բաւական ճանապարհ կտրել։ Նա շտապով վերցրեց հրացանը և նիզակը, շարունակեց իր ուղին։

Անցնելով Աղբակայ լեռնադաշտերը, նա տեղ-տեղ նկատում էր հայոց գիւղօրայք, որ դեռ ծխում էին վաղորդեան մառախուղի միջից։ Այս ծուխը նման չէր այն ծուխին, որ առաւօտները վեր է բարձրանում խաղաղասէր շինականի խրճթի երդիքից. դա մի չարագուշակ ծուխ էր, որ երբեմն խառնվում էր հրեղէն բոցերի հետ։ Նա անցաւ գիւղերից մէկի մօտով և տեսաւ, որ գետնափոր տնակները բոլորովին մոխիր էին դարձել, և այստեղ ու այնտեղ ընկած էին արիւնով ներկված, կամ սարսափելի կերպով այլանդակված դիակներ։ Նա զգաց բոլոր զարհուրանքը այն երեւոյթների, որ նոյն գիշերը իր համար մնացել էին անբացատրելի։—Կրակները, որ նրան գիշերային խաւարի մէջ սարսափեցնում էին, հայոց հրդեհված գիւղօրայք էին։

Այս սոսկալի տեսարանները, որ ամեն մարդու վրա կարող էին ունենալ կայծակի ներգործութիւն, նրան շատ հասարակ երեւացին. կարծես, նա գիտէր, թէ այսպէս պէտք է լինէր, կարծես, նա առաջուց գուշակել էր և առաջուց որպէս մարգարէ հոգւոյ աչքերով տեսել էր բոլոր գալոցը իր արիւնալի պատկերներով։ Եւ նա առաջուց երկար կարդալով իր երեմիականը, նրա սիրտը կոշտացել էր, նրա աչքերում արտասուք չէր մնացել այժմ կատարված իրողութեան վրա ողբալու։ Եւ այս պատճառով նա, կարծես, անտարբերութեամբ էր նայում այն աւերակներին, այն կոտորածի կոյտերին, ուր կին, աղջիկ, երեխայ, ծեր և տղամարդ, ընկած էին մինը միւսի վրա։

Զարմանալի բան է մարդկային սիրտը. շատ անգամ նմանում է մի անսահմանութեան, որ ամփոփում է իր մէջ ամբողջ տիեզերքը, շատ անգամ նմանում է մի լիքը անօթի, որի մէջ գտնված նիւթը ընդդիմահարում է, տեղիք չէ տալիս մի ուրիշին գետեղվելու։ Եւ աւելի բացասական է լինում նա, երբ լցված է լինում սիրով։ Ամեն մի նոր ներմուծութիւն դատարկ տեղ է որոնում, բայց նրա սիրտը դատարկ չէր…։

Նա կրկին և կրկին նայեց ծխացող աւերակներին և անցաւ։ Իր ճանապարհի վրա շատ անգամ հանդիպում էին այնպիսի ծխացող աւերակներ, շատ անգամ երեւում էին նրան մոխիր դարձած գիւղեր և շատ անգամ նա տեսնում էր՝ կամ բոլորովին անշնչացած, կամ իրանց տաք արեան մէջ թաւալվող դիակներ,—և այդ բոլորը նրա վրա միայն րոպէական ազդեցութիւն էր անում։

Արշալոյսը այժմ սկսել էր աւելի պայծառ բոցավառվել և արեւի կարմիր—ծիրանագոյն շառաւիղները դեռ նոր ցոլանում էին ձիւնի պէս սպիտակ ամպերի վրա, տալով նրանց քրքումի գոյն։ Բայց ձորերի մէջ տակաւին լոյս չը կար։ Երիտասարդը դեռ շարունակում էր իր ճանապարհը զարտուղի շաւիղներով։ Սարի այծը միայն կարող էր անցնել այն սարսափելի ելեէջները այն նեղ կիրճերը և այն ժայռոտ գահավէժները, որոնց միջով գնում էր նա։ Նա դիմում էր ուղղակի դէպի Երեսան գիւղը։ Վերջապէս հասաւ այնտեղ։ Կրակը և սուրը ոչնչացրել էր թէ մարդ և թէ բնակութիւն։ Այստեղ նա երկար շրջում էր ընկած դիակների մէջ, և կարծես, մի բան որոնում էր նրանց մէջ։ Յետոյ նա կանգ առեց մի ծխացող խրճթի առջև, և խորին լռութեամբ նայում էր նրա վրա։ Այս տնակի մէջ անցել էր նրա մանկութիւնը, այստեղ էին բնակվում նրա ծնողքը, քոյրերը և եղբայրները, որոնք այժմ չը կային…։ Այս ցաւալի տեսարանը քամեց նրա աչքերից մի քանի կաթիլ արտասուք, որոնք գլորվեցան գունաթափ երեսի վրա։

Արտասուքը մի զարմանալի արտայայտութիւն է հոգեկան կրքերի։ Որպէս տխրութիւնը, նոյնպէս և ուրախութիւնը արտասուք ունենի։ Բայց սարսափելի է լինում այն արտասուքը, որ դուրս է ցայտում բարկութենից,—երիտասարդինը այդ տեսակից էր։ Այդ տեսակ արտասուքը նման է երկնքի արտասուքին, որ խառն է լինում մըրրիկի, որոտման և կայծակների հետ …

Նա նկատեց այրվող խրճիթի մօտ մի քանի իրեղէններ, որոնց, գուցէ աւարառուն անձեռնհաս լինելով, թողել էր այնտեղ։ Իրեղէնները բոլորը ծանօթ էին նրան։ Ահա այն գորգի վրա շատ անգամ նստում էր իր ծերունի հայրը…։ Ահա այն վերմակի տակ շատ անգամ քնել էր ինքը…։ Ահա այն տաշտի մէջ խմոր էր հունցում իր մայրը…։ Ահա այն մեծ թասը, որի մէջ իր քոյրը կթում էր ոչխարները…։ Մի խօսքով նրանց ամեն մէկը զարթեցնում էր իր մէջ հին հին յիշատակներ։ Նա մօտեցաւ և սկսեց մին մին վեր առնել և ձգել խրճիթի այրվող կրակի մէջ, կարծես, նրա բոցերը սաստկացնելու մտքով։

Նոյն միջոցին վրա հասան երկու զինուորված քուրդ ձիաւորներ, որոնք իրանց եւեւից քարշ տալով, բերում էին մի քանի ուրիշ ձիաներ։

—Ի՞նչու ես այրում, ասաց նրանցից մէկը, մենք եկել ենք տանելու. առաջ գրաստներ չունէինք, հիմա բերել ենք։

—Էլ կը տանէք, պատասխանեց երիտա-

27) Քարտուղարը յայտնի, Վարչութենից որոշած վարձատրութիւն է ստանում։

28) Վարչութեան նստի կանոնաւորութեան համար պէտք է ներկայ լինեն, բացի նախագահից կամ նրա փոխանորդից, գանձապետից և քարտուղարից—Վարչութեան անդամներից գոնէ երկուսը։

29) Վարչութեան պարտականութիւնն է ա) հոգալ Ընկերութեան գործունէութեան զարգանալու և միջոցներ գտնել նրա նպատակները իրագործելու համար, բ) իւրաքանչիւր ամիս քննել Ընկերութեան կասսան և հաշիւները, գ) կազմել Ընկ. մուտքերի և ելքերի համար նախագծեր և ներկայացնել ընդհանուր ժողովի հաստատութեանը, դ) հաստատել նախահաշիւները, ե) կազմել և ներկայացնել ընդհանուր ժողովին տարեկան հաշիւներ Ընկ. գործունէութեան և ծախսած գումարների մասին, զ) առաջարկել ընդհանուր ժողովին Ընկ. աշխատակից անդամներ (յօդ. 12), նախագծեր կազմել գործավարութեան և հաշւապահութեան կարգի մասին, հրահանգներ տալ անդամներին և Ընկ. բաժիններին և այլն, կարծիքներ յայտնել գումարների պահելու մասին և այդ բոլոր մտքերը և առաջարկութիւնները ներկայացնել ընդհանուր ժողովին հաստատելու համար, է) պատրաստել տոմսակներ, նշաններ և մեդալներ և այլն, ը) կազմել և առաջարկել ընդհանուր ժողովին առաջադրութիւններ նշանաւոր հարցերի մասին, թ) հսկել Ընկ. հրատարակութիւնների վրա և այլն։

30) Նախահաշւից աւելի ծախսեր Վարչութիւնը կարող է անել միայն ընդհանուր ժողովի թոյլտուութեամբ։

31) Տարեկան հաշիւը տպվում է և հրատարակվում է։

32) Վարչութեան նիստերը նշանակում է նախագահը հարկաւորութեանը նայելով, բայց ոչ պակաս, քան ամիսը մի անգամ։

33) Ընդհանուր ժողովները լինում են հերթական և տարեկան, առաջինները կազմում է նախագահը, իսկ երկրորդը լինում է տարին մի անգամ, Ընկ. բացվելու օրը։

34) Հերթական ընհանուր ժողովների պարագմունքները կազմում են ընթացող գործերը, բացի այս դէկտեմբերի հերթական ժողովում քննվում է և հաստատվում է հետեւեալ տարվայ նախահաշիւը։

35) Տարեկան ժողովում ա) անդամներին հաշիւ է ներկայացվում Ընկերութեան անցած տարվայ գործունէութեան, մուտքերի և ծախսերի մասին, բ) ընտրվում են Վարչութեան պաշտօնական անձինք։

36) Ընդհանուր ժողովի անդամների թիւը պէտք է Թիֆլիսում բնակվող բոլոր անդամների մի վեցերորդականից պակաս չը լինի։ Եթէ ներկայ եղող անդամները այդ թւից քիչ կը լինեն, այն ժամանակ նիստը չէ կայանում և ութ օրից յետոյ նոր ժողով է հրաւիրվում, որ կայացած է համարվում որքան էլ լինի անդամների թիւը, բայց այդպիսի ժողովը կարող է վճռել միայն այն գործերը, որոնք նշանակված էին նախկին ժողովի քննութեան համար։

37) Ընդհանուր ժողովը իրաւունք ունի իր միջից մասնաժողովներ ընտրել։

38) Ընդհանուր ժողովը վճիռներ է կայացնում ներկայ եղող անդամների ձայների բազմութեամբ՝ բաց կամ եթէ հարկաւոր լինի փակ ձայնատւութեամբ։ Վարչութեան պաշտօնական անձինքների, կամ մասնաժողովի ընտրութեան ժամանակ պէտք է փակ ձայնատւութիւն լինի։

39) Ընկերութեան միջոցները հետեւեալն են. ա) անդամների տարեկան և միանուագ տուրքերը, որոնք նշանակված են կանոնադրութեան 10 և 11 յօդուածներում, բ) պահեստի գումարի, միանուագ տուրքերի և Ընկերութեան այլ գումարների տոկոսները, գ) յօգուտ Ընկ. արած ընծայաբերութիւնները և դ) այն գումարները, որ կը ստացվեն Ընկերութեան հրատարակութիւնները ծախելուց։

40) Նախընթաց յօդուածում նշանակած գումարները և ստացված տոկոսները գործ են ածվում ընթացող ծախսերը ծածկելու համար։

41) Այս կանոնադրութեան փոփոխութիւնները և աւելվածները կատարվում են Կովկասի Փոխարքայի թոյլտուութեամբ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Բագու 8 մայիսի

Ընթերցանք «Մշակ» պատուական լրագրի մէջ նախ պ. փորթուգալեանի նամակը Վան քաղաքից, երկրորդ ձեր գրած յօդուածը № 64 թերթի մէջ, որով հրաւիրում էք հայերին օգնել Արարատեան ընկերութեան ուսումնարանին, որ հիմնվում է Վան քաղաքում։ Մենք չատ ուրախութիւն ենք զգում որ հարիւրաւոր բարեգործական յանձնարարութիւնների հետ մասնակցում ենք նաև այդ վսեմ և ազգօգուտ ձեռնարկութեան, որ ամենայուսալի միջոցն է ազգի լուսաւորութեան մօտենալուն, ահա ուղարկում ենք այս յիսուն րուբլին. ընդունեցէք խնդրեմ մեր այս փոքրիկ լուման յօգուտ յիշեալ ուսումնարանին, որ աւելացրել ենք մեր քրտնաջան արդիւնքներից։ Յարգոյ խմբագիր, թէև չարժէ սորան տեղաւորել լրագրիդ էջերում, սակայն կը չարժէ այն հարուստ հայերի (մեր խաղեայինների) բարի նախանձն և օրինակ կը դառնայ նրանց, որոնց օրական զուտ արդիւնքներին հազիւ կը հաւասարվի մեր ամբողջ տարվայ ընթացքում ստանալիքներն մեր տէրերից։

Զօրս պատանիներ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ պատմում են, որ ԹԻՖԼԻՍԻ այն խանութներից մէկում, որտեղ «Մշակ» համով ծախվում է, անդադար գալիս է մի բեռնակիր մշակ, առնում է համարը և կարդում։ Մի անգամ նոյն խանութից ապրանք առնելով, մշակը չունէր մանր փող, որ վեր առնէր իր համարը։ Նա դիմում է խանութատէրին, խնդրելով ապրանքի վրա մի համար տալ և երբ խանութատէրից պատասխան է ստանում, որ իրաւունք չունի համարը ձրի տալը, մշակը մանրացնում է 10 րուբլանոց և վերցնում է իր համարը։

—

ԹԷԼԱՒԻՑ մեզ գրում են. «Թիֆլիսից այստեղ չատերը գալիս են ամառը անցկացնելու։ Տների գինը բաւական բարձրացել է։ Որսը այժմ արգելված է, բայց ոչ ոք ուշադրութիւն չէ դարձնում այդ հանգամանքի վրա։ Նոյն իսկ պոլիցիականները ոչնչացնում են թռչուններին։»

—

ԹԷԼԱՒԻՑ գրում են։ «Մեր օրիորդաց ուսումնարանի վարժուհին, որ մի վրացի օրիորդ է, օրերումս այնպէս խփել է քանոնով մի աշակերտուհու, որ նրա գլխից արիւն է գնացել։»

—

ԹԻՖԼԻՍԻ Մուղնու սուրբ Գէորգ եկեղեցու երեցփոխան, պ. Խաչ. Գաւթեանցը խնդրեց մեզ տպել հետեւեալը «Մուղնու սուրբ Գէորգ եկեղեցու ժողովրդին և ժամաւորներին խնդրում եմ չնորհ բերել առաջիկայ կիրակի օրը, ամսոյս 21-ին, 12 ժամին սուրբ Գայեանեան ուսումնարանի դահլիճը, խորհուրդ անելու եկեղեցու գործերի վրա։ Ժողովին ներկայ կը լինի սրբազան առաջնորդը»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ

Հնդկաստանի զօրքերին Մալտա կղզի ուղարկվելը մեծ վիճաբանութեան պատճառ դառած է անգլիական պարլամենտում։ Ընդդիմադիր կուսակցութիւնը մեղադրում է կառավարութեան որ առանց պարլամենտի որոշման այդպիսի գործեր է կատարում, հակառակ սահմանադրական օրէնքներին։ 1859-ի օրէնքը արգելում է Հնդկաստանի եկամուտները գործածել հնդկական զօրքերի համար արտասահմանում, առանց պարլամենտի հաւանութեան։ Հնդկաստանի զօրքերը այն ժամանակ միայն կարող են արտասահման գնալ Հնդկաստանի կառավարութեան ծախքով, երբ հարկաւոր կը լինի Հնդկաստանի վրա եղած յարձակումը յետ մղելու։ Երբ այլ նպատակի համար արտասահման փոխադրվեն, պէտք է որ նրանց տեղափոխութեան ծախքը անշուշտ հաղորդվի պարլամենտին և նրա որոշումին համեմատ գործադրվի։ Բացի այս, ինչպէս համայնքների խորհրդարանում նկատողութիւն արաւ պ. Լայնդ որ լօրդ Կանինգի ժամանակ ֆինանսական քարտուղար էր Հնդկաստանում, Հնդկաստանի համար վտանգը աւելի իր մէջ է պարունում քան թէ դրսից։ Հնդկաստանում զանազան ազգեր են. թարկված են անգլիական կառավարութեան լծին որոնց զսպելու համար ստիպված է Անգլիան խիստ վարվել։ Ուրեմն Հնդկաստանի պահապան զօրքերը արտասահման տանել յարձակողական պատերազմի համար, փոյթ վտանգաւոր հետեւանքներ կունենայ ապագայում, եթէ տեղացի ժողովուրդները գրգռվեն ապստամբվելու Անգլիայի դէմ։

Այս պատճառներով, ընդդիմադիր կուսակցութիւնը մեղադրում է կառավարութեան որ պարլամենտի հաւանութիւնը չը ստացած ձեռնարկել է այդպիսի մեծ գործի։ Կառավարութիւնը պատասխանում է թէ անխոհեմութիւն կը լինէր իր այդ որոշումը հրապարակ հանել առաջ քան թէ գործադրվելը և թէ քիչ ժամանակից յետոյ այդ հարցը կը ներկայացվի պարլամենտին և թէ կառավարութիւնը փութացել է շուտով փոխադրել Հնդկաստանի զօրքերը որպէս զի յետոյ չարգիլվի մուսոնից։ (Մուսոն անուանվում են այն հողմերը որոնք Հնդկական ծովի վրա փչում են շարունակ վեց ամիս մէկ ուղղութեամբ և վեց ամիս հակառակ ուղղութեամբ։)

Անգլիական լրագիրները պատերազմական պատրաստութիւնների հետ նշմարում են նաև խաղաղութեան յոյսեր։ Այդ յոյսերը առաջ են գալիս կոմս Շուվալովի ճանապարհորդութենից, թէպէտ նրա հետեւանքը դեռ յայտնի չէ։ Փարիզում ռուսաց ընդհանուր հիւպատոս եղող պ. Կումանի Ս. Պետերբուրգ կանչվելը խաղաղութեան համար օգտակար

սարդը սառն կերպով.—դեռ չատ է մնացել։ Իջէք ցած։

Քուրդերը ձիերից ցած իջան և կամենում էին իրանց բեռները պատրաստել։

—Մի մօտենաք, ես պէտք է այրեմ դրանց, գոռաց երիտասարդը։

—Ի՞նչու։

—Ձեզ էլ դրանց հետ կայրեմ, եթէ թոյլ չը տաք։

—Դո՞ւ։

—Ես։

Նոյն րոպէում երիտասարդի ծանր սուրը իջաւ քրդերից մէկի գլխին, իսկ միւսի կուրծքի մէջ որատաց նրա ատրճանակը։ Երկուսն էլ ընկան։ Երիտասարդը խլեց դիակները և ձգեց կրակի մէջ։ Այնուհետև նա բռնեց նրանց ձիերից մէկը, որն աւելի լաւն էր, նստեց և սկսեց քշել։

Ցայտնի չէ, թէ ինչու երբ նա մի փոքր հեռացաւ, կրկին ցած իջաւ ձիուց, նրան արձակեց և ինքն դարձեալ սկսեց ոտով գնալ։ Երևի այդ այն պատճառով էր, որ ձիով չէր կարող անցնել այնտեղի նեղ և դժուարին ճանապարհներով, որ ընտրել էր իր համար։

Բաւական հեռանալով իր հայրենական գիւղից, մի լեռնադաշտի վրա նրա ուշադրութիւնը գրաւեց մի մթին կէտ, որ ազատ կերպով նշմարվում էր նոր բարձրացող արեգակի ճառագայթների միջով։ Նա չատ հեռու էր։ Որքան մօտենում էր երիտասարդը, այնքան յիշեալ առարկան աճում էր և աւելի մեծ ծաւալ էր ստանում. կարծես նա կախ էր ընկած օդի մէջ և բաւական բարձր էր երկրի մակերևոյթից։ Նա ծռեց իր ուղին դէպի այն կողմը։ Երբ փոքր ինչ ևս մօտեցաւ, նրանց թիւը բազմացաւ, որոնք այժմ նման էին այն խրտուիլակներին, որ ցցում են երկայն ձողերի գլխին և տնկում են հասունացած արտերի կամ սեխանոցների մօտ, որ թռչունները, խոզերը և արջերը չը փչացնեն նրանց։

Բայց յիշեալ խրտուիլակներից ոչ թռչունները և ոչ գազանները չէին վախենում։ Նա տեսնում էր, թէ որպէս գիշակեր ագռաւները, անգղները և մինչև անգամ երկչոտ կաչաղակը ուրախ-ուրախ թռիչքներ էին գործում, ճախրում էին, պտոյտներ էին անում, իջնում էին նրանց վրա, և կրկին բարձրանում էին օդի մէջ։ Այնտեղ և չնագայլն ու բորենին ուրախական ձայներ էին հանում։ Երևում էր, որ այդ անասունները բոլորել էին մի ճոխ սեղանի չուրջը։

Տեսարանը պարզվեցաւ, երբ նա բոլորովին մօտ գնաց. երկայն ձողերի գլխին չամփրած մարմինները մարդկային դիակներ էին, որոնց կենդանի բարձրացրել էր այնտեղ բարբարոս ձեռքը, իսկ այժմ մեռած էին։ Նրանք թւով երեք էին, որոնց մի կողմ թեքված գլուխներից սարսափած ճանապարհորդը ճանաչեց երկու քահանայի և մի վարդապետի երեսները։ Եղեռնագործութեան ամենասոսկալի օրինակն է այդ, որ տեղծել է մահմետականի անգթութեան հանճարը,—կենդանի մարդիկ ղազուխի զարկելու… Ձողերի չուրջը աճած էին կոտրած դիակներ, որոնք գազանների գիշատելուց աւելի այլանդակվելով, սարսափ էին ձգում նայողի վրա։

Յանկարծ երիտասարդը լսեց մի խուլ մրմունջ, որ նման էր այն դառն հառաչանքին, որ արձակում է մարդ մահվան տագնապի մէջ տանջված րոպէներում։ Նա չտապեց դէպի ձայնը։ Գետնի վրա նշմարվում էին արեան կաթիլների հետքեր, որոնք հազիւ տեսանելի չաւիղի նման տանում էին դէպի այն կողմը։ Տասը քայլ հազիւ փոխել էր նա, յանկարծ ծնկները թուլացան, գետնին փռվեցաւ և գրկեց մի ալեզարդ ծերունի։ Մի քանի րոպէ մեռանողը և կենդանին մնացին անմռունչ։

Մեռանողը աւելի չուտ ուշի առաւ, քան թէ կենդանին, և առաջինը խօսեց իր թոյլ դողդոջուն ձայնով. «Հիմայ, Տէր, առ հոգիս, որովհետև մեռնում եմ որդուս գրկի մէջ։»

Երիտասարդը դեռ անչարժ էր։

Ծերունին աւելացրուց.

«Տասը տարի կորած որդիս այժմ կը փակէ հօր աչքերը։

Երիտասարդի գլուխը դեռ այնպէս ընկած էր ծերունի հօր կուրծքի վրա։ Հայրը իր թոյլ ձեռքով բարձրացրուց այն սիրելի գլուխը և ասաց.

«Սարհատ, աննման Սարհատ, թող օրհնեմ քեզ, յետոյ մեռնեմ։

—Բայց առաջ դու լսիր որդուդ անէծքը, և յետոյ մեռիր, ասաց երիտասարդը զայրացած ձայնով։—Այո, տասն տարի կորած որդիդ այժմ պէտք է փակէ հօր աչքերը, որին գտնում է արեան մէջ չաղախված։ Բայց ով եղաւ որդու կորչելու պատճառը, եթէ ոչ ինքը հայրը։ Ես անառակ որդի չէի, ես փչացնող և արբեցող չէի,—ես միայն սիրում էի զէնքեր, սիրում էի ձի, սիրում էի որսալ. իմ զուարճութիւնները համեստ էին. իսկ այդ բոլորը ատում էիր դու. ինձ դու ձգեցիր վանքը և կամենում էիր ինձանից ճգնաւոր, աղօթող պատրաստել։ Այնտեղից ես փախայ. Այնուհետև խոփն ու բահը, գերանդին ու մանգաղը,—այդ բաները առաջարկեցիր ինձ։ Ես ընդունեցի, բայց առանց հրացանս թողնելու, որովհետև տեսնում էի, որ քուրդը յափշտակում էր մեր վարուցանքը. մի բանով պէտք էր պահպանել նրան. Բայց դու ինձ խրատում էիր բարի լինել և բարութեամբ պատասխանել չարին. դու ինձ ասում էիր. «մենք հայեր ենք, մեր գլուխը պէտք է միչտ ցած ծռած լինի, մեր լեզուն միչտ մունջ պէտք է լինի և մեր ձեռքը պէտք չէ, որ բարձրանայ օտարի գլխի վրա…։»—Դրանք էին քո քարոզները։ Բայց ես տեսնում էի, քանի որ գլուխս ծռում եմ, աւելի չատ են ծեծում. քանի որ լեզուս մունջ եմ պահում, աւելի չատ են հայհոյում.—ես տեսնում էի, երբ ձեռք չեմ բարձրացնում, եղածչեղածս խլում տանում են, և ես մնում եմ աղքատ ու քաղցած։ Բայց դու ամեն ինչ Աստուծու վրա էիր ձգում, և պատուիրում էիր ինձ համբերել…. Ես սկսեցի չը հաւատալ Աստուծուն, երբ տեսնում էի, որ նրա աչքերի առջև ամեն տեսակ չարագործութիւններ կատարվում են, և

է համարժամ Պ. Կումանի արևելեան Հարցի մէջ շատ լաւ ծանօթացած սանանից մեկն է և Փարիզի «Temps» լրագրի փառահեղեալ է Թէ պ. Կումանի հաւանում է կամս Շուվալօվի դիպլոմատութիւններն, թէ նա համաձայն է Սան-Ստեֆանօյի դաշնագրի այն պայմանների որոնք շատ սասանում են ազատութիւնների պաշտպաններին և թէ պ. Կումանին Ս. Պետերբուրգի արքունիքում կանչեցին այն անձերի թւում որոնք խորհուրդ են տալիս խաղաղութիւն և Եւրոպայի հետ լաւ յարաբերութիւններ պահպանել։

ԹԻՖԼԻՍ

—

«Голосъ» լրագրի Թղթակիցը մարտի 10-ից Կ. Պօլսից հաղորդում է հետևեալը. «Թուականի քրիստոնեաների ազատութեան համար սկսած պատերազմը վերջացաւ. Սան-Ստեֆանօյի դաշնագիրը պէտք է ազատէ սլաւոնականներին մահմետական լծից. Այս դաշնագիրը վերջնականապէս հաստատվելուց յետոյ, Ռուսաստանի խնդիրը, Բալկանեան Թերակղզու վրա բնակվող քրիստոնեաների վերաբերութեամբ վերջացած կը լինի։ Բայց միայն Բալկանեան Թերակղզին չէ բնակեցրած քրիստոնեաներով, որոնք տանջվում են Թիւրքաց լծի տակ. Թիւրքաց Հայաստանի և Փոքր-Ասիայի միլիոնաւոր ազգաբնակութիւնները, որոնք մեծ ուրախութեամբ դիմաւորում էին ռուսաց զօրքերին, ենթարկվեցին և կրկին ենթարկվում են սանձարձակ մահմետական Փանատիկոսութեան բոլոր սարսափներին և զոհ են դառնում այն յոյսերին որ նրանք դնում էին իրանց ազատողների վրա։

«Նորերումս, Կ. Պօլսի հայ լրագիրներից մէկում տպված էր Խնուսի նահանգի բնակիչների գանգատը, որտեղ մէջ էր բերած քուրդերի այդ նահանգի գիւղերում կատարած բարբարոսութիւնների մի շարք, մանաւանդ այն գիւղերում, որտեղից հեռացել էին ռուսները։ Ինձ հաստատապէս յայտնի է, որ այս խնդիրքի առիթով, Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքը իր Թշուառ հայրենակիցների համար միջնորդեց մեծ վեզիրի մօտ, բայց երկու ամիս անցաւ և ոչ Բ. Դուռը, ոչ Էրզրումի գենեբալ-գուբերնատորը մինչև այժմ ոչինչ չեն արել Խնուս նահանգի ջնջվող ազգաբնակութիւնը քուրդերի դէմ պաշտպանելու համար։ Մի՞թէ եւրոպական կոնֆերենցիան կամ կոնգրէսը, եթէ միայն եւրոպական որ և է խորհրդակցութիւն կը լինի, սահման չի դնի, քուրդերի հայերի վրա կատարած բարբարոսութիւններին։ Կամ շատ կարելի է Եւրոպան կարծում է որ Թիւրքիայում բնակվող բոլոր քրիստոնեաների պաշտպանութիւնը, ամբողջ Եւրոպայի խնդիր չէ կազմում, այլ միայն Ռուսաստանին։ Ներկայ ժամանակում Պետերբուրգումն է գտնվում Թիւրքաց հայերի պատգամաւոր Խորէն Նար-բէյ արքեպիսկոպոսը, որին յանձնված է միջնորդել իր հայրենակիցների համար, ոչ թէ միայն ձեր կառավարութեան առաջ, այլ և կոնֆերենցիայի կամ կոնգրէսի առաջ։

«Խնուս նահանգի հայերը երկու ամիս առաջ, մարտի 1-ին, Էրզրումի հասարակական կառավարութեան նախագահին, որը Կ. Պօլսի ազգային ժողովի գաւառական օրգանն է կազմում, քուրդերի կատարած կողոպտութիւնների և գազանութիւնների դէմ հետևեալ բողոքը ներկայացրին։

«Երկու ամիս առաջ, ռուսաց զօրքերը մեր նահանգը մտան։ Նահանգական գլխաւորը մահ եկաւ մեր գիւղերը և ուղևորվեց դէպի Մուշի սահմանները։ Այն տեղից վերադառնալով, ռուսները իրանց զօրքերը տեղաւորեցին նահանգի ինն գիւղերում, իսկ մնացած 12 գիւղերը Թողված էին բոլորովին առանց պաշտպանութեան, քուրդերի ճանկերում։

«Ներս Թափվելով Կէօլադարիկ գիւղը, քուրդերը ոչ մի բանի առաջ չէին կանգնում. սպանում էին ամենին, ով միայն պաշտպանելով իր ընտանիքը և կարողութիւնը հակառակվում էր, կողոպտում էին այն ամեն բանը, ինչ որ կարելի էր կողոպտել—տաւար, հաց, զգեստներ և անօթներ. մինչև անգամ կանանց և երեխաներին չէին խնայում։ Անցնելով Պուրնագ գիւղը, քուրդերը բարբարոսաբար մէկ հայ սպանեցին քերթելով նրա գանգը, ամբողջ գիւղը կողոպտեցին և անկարգութիւններ էին անում Թշուառ հայերի ընտանիքներում, բռնաբարելով կանանց և օրիորդներին. և վերջապէս մի քանի կանայք վերցրին իբրև ստրուկներ, տաւարը քշեցին և ցորենի ահագին պաշար տարան իրանց հետ։ Այս վայրենի գազանները իրանց աւազակաբարոյ գործերը Լէկ-Բիգաղ և Խաբակէպրի գիւղերում փոխադրեցին, ուր տեղացի քահանայի բոլոր կարողութիւնը կողոպտեցին, եկեղեցին սրբապղծեցին և սրբազան անօթները կոտրեցին։ Կարծելով, որ բնակիչները իրանց կարողութիւնը հողումն են Թաղել, նրանք փորեցին գերեզմանատները և գերեզմաններից դուրս ձգեցին մի քանի դիակներ։ Այս գիւղի բոլոր կանանց և օրիորդներին բռնաբարելով, գիւղի բոլոր տաւարը և բնակիչների բոլոր կարողութիւնը վերցնելով, նրանք Տուշան գիւղը քաշվեցին, ուր նոյնպէս հայոց բոլոր տները և եկեղեցին կողոպտեցին և տաւարը տարան։ Երբ մի երիտասարդ գանգատով դիմեց այս աւազակների առաջնորդին, ասելով որ իրան կողոպտեցին քուրդերը, այս առաջնորդը, նրա բակում գրաստ տեսնելով, ծեծեց նրան սուտ խօսելու համար, իսկ գրաստը տարաւ։ Նոյն բարբարոսութիւններ կատարեցին քուրդերը Մարնէր գիւղում, որի բնակիչների կէսը կարողացաւ փախչել. նրանք եկեղեցին սրբապղծեցին և կողոպտեցին, գրաստը տարան, և կանանց բռնաբարեցին։ Շօթօդին գիւղի բնակիչները փախչում էին մեծ խառնակութեամբ, բայց քուրդերը հասան նրանց, և մէկ կին բռնաբարեցին։ Խաջամելիք գիւղում, նրանք բնակիչներից շատերին վիրաւորեցին. Մուշում բոլոր տները կողոպտեցին։ Նոյն բարբարոսութիւնները կատարվեցան Խիրտ գիւղում։

«Այդ կերպով երեք հազար գազանանման և արիւնարբու քուրդեր կողոպտում էին մեր նահանգի Թշուառ հայ ազգաբնակութիւնը, նահատակում էին նրան, մանուկներին տանում էին ստրկութեան համար, աչքինչ արգելքի չը պատահելով տեղական իշխանութիւնների կողմից։ Ներկայումս, երբ ռուսները իրանց գրաւած գիւղերը մաքրեցին, Թշուառ ազգաբնակութիւնը, իր կեանքը ազատելով Էրզրում է ժողովվում, մենք ներքոյ ստորագրողներս պարտաւորութիւն ենք համարում հասարակական կառավարութեան տեղեկութիւն տալ այն բարբարոսութիւնների վրա, որոնք կատարվում են և, ի հարկէ, կրկին կը կատարվեն մեր Թշուառ գիւղերում։ Մենք, պատահաբար կենդանի մնալով, աղաչում ենք շուտով միջոցների ձեռք զարկել, և խնդրում ենք պատրիարքին տեղեկութիւն տալ ռուսներին բոլոր մեր չարչարանքների մասին և աղաչել նրանց մեզ սպառնող կատարեալ ջնջումից ազատել։ Թող ռուսները մնան մեր գիւղերում կամ Թէ մեզ զէնքեր տան, որ մենք ինքներս կարողանանք մեր սեփական կեանքը, մեր ընտանիքները և մեր կարողութիւնը պաշտպանել քուրդերից»

«Անկարելի է մի առ մի Թւել բարբարոսութիւնների և կողոպտութիւնների դէպքերը, որոնք տպվում են հայոց լրագիրներում. իսկ քանի շրա նման դէպքեր չեն տպվում։ Բ. Դուռը անզօր է իր հպատակ-աւազակների դէմ։ Դեռ այդ քիչ է. նա, կարծես, պատրաստ է քաջալերել ուզղափառների ամեն տեսակ բարբարոսութիւնները քրիստոնեաների դէմ, որպէս վրէժխնդրութիւն իր զօրքերի քրիստոնեայ զօրքերով ջարդվելու։

«Եւ այս Բ. Դրան Անգլիան ոչ Թէ միայն համակրում է, այլ և օգնում է։ Այս յուզող Թոյլատրութիւնը և մինչև անգամ համակրութիւնը յանցանքների մէջ, միայն նրանով կարելի է բացատրել, որ բրիտանական մինիստրութեան գլխին կանգնած է հրէայ, քրիստոնեաների Թշնամին։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Allgemeine Zeitung» լրագրին Աթէնքից հեռագրում են, որ տեղական Թիւրքաց դեսպան Ֆօտիադէս-բէյ մայիսի 10-ին հետևեալ ծանուցումը հրատարակեց. «ապստամբված գաւառներից Յունաստան փախած գաղթականներին կատարեալ ազատութիւն է տրվում իրանց հայրենիքը վերադառնալ։ Սուլթանը ներողութիւն է շնորհում վերջին յեղափոխական շարժումի ժամանակ Թիւրքաց կառավարութեան դէմ կռւող ապստամբներին։»

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԼՕՆԴՕՆ, 16/28 մայիսի։ «Morn. Post» և «Daily Telegr.» լրագիրները հաղորդում են, որ Ռուսաստանի և Անգլիայի բոլոր հարցերի մէջ Շուվալօվի միջնորդութեամբ համաձայնութիւն է կայացել։ Բեսսարաբիայի և պատերազմական վարձատրութեան հարցերի վերջացնելը Թողած է ապագայ ժամանակին։ Համայնքների ժողովը ընդունեց Հնդկաստանի զօրքերի համար պահանջած լրացնող կրեդիտի նախագիծը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 մայիսի։ Այսօր Պարսից Շահը դուրս է գնում։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 մայիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 98 ր. 25 կ., երկրորդ 95 ր. 87 կ., երրորդ 95 50 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 235 25 կ., երկրորդ 230 ր. 50 կ., ոսկին 8 ր. 24 կ., Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24, 37 պէնս, ռուսաց 100 ր. Գերմանիայի վրա արժէ 207 մարկ, Փարիզի վրա 256 Ֆր. 50 սանտիմ։ Տրամադրութիւնը ամուր է. վերջը հանգարտ է։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 մայիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 98 ր. երկրորդ 95 ր. 50 կ., երրորդ 95 ր. 25 կ., չորրորդ 95 ր. 37 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 235 ր., երկրորդ 230 ր. արևելեան 94 ր. 75 կ., ոսկին 8 ր. 24 կ.։ Տրամադրութիւնը ամուր է։

նա միշտ մնում է անտարբեր։ Իսկ քո բարկութեան չափն անցաւ. դու արտաքսեցիր հօր տընից անառակ որդուն, որ իր պապերի սովորութիւններով չէր գնում, որ ատում էր ստրկական խոնարհութիւնը, որ չէր սիրում իր հալածողի տները լիզել....

—«Բայց դու ուր գնացիր նրանից յետոյ, և ինչ էիր շինում, հարցրեց վշտացած հայրը։

—Ես այնուհետև դարձայ մի Թափառական որսորդ։ Բայց անասուններ սպանելու և մարդիկ մորթելու մէջ մի քայլ միայն կայ,—որդիդ յետոյ դարձաւ աւազակ և սկսեց մարդիկ կոտորել...։ Եւ ինչու չը կոտորէի, ինչու չը յափշտակէի, երբ տեսնում էի, այն մարդիկը որ նոյնն են գործում, աւելի բաղդաւոր են, աւելի յարգելի են։ Եւ որի ընդհակառակն, տեսնում էի, այն մարդիկը, որ բարի են, որ մի մրջիմ անգամ սպանելու սիրտ չունեն, որ աւազակ չեն,—նրանք Թշուառ են, և ոչ իրանց ընտանիքի, և ոչ իրանց կայքի, և ոչ իրանց գլուխների տէրը չեն...։

Երիտասարդը լռեց և փոքր ինչ չունչ առնելուց յետոյ դարձեալ շարունակեց.

—Տեսնում ես, հայր, դու էլ բարի մարդ էիր, գառան պէս խոնարհ էիր դու, բայց քո բարութիւնը քեզ չօգնեց։ Եւ այդ քահանաները, որ բարձրացած են ձողերի գլխին, և այդ դիակները որ ընկած են նրա չուրջը,—բոլորն էլ բարի մարդիկ էին. ես ճանաչում եմ նրանց։ Բայց չարի առջև ընկան, բարութիւնը չօգնեց նրանց...։ Չարի հետ պէտք է չար լինել, բարիի հետ բարի. այս է պահանջում անարդար մարդկութիւնը...։

—«Մի տանջիր ինձ, որդի, Թող հանգիստ մեռնի անբաղդ հայրդ, ասած ծերունին նուաղած ձայնով. քո լեզուն աւելի խոր է խոցում իմ վէրքը, քան քրդի նիզակը...։

—«Ո՛չ, դու հանգիստ մեռնել չես կարող. նա չէ կարող հանգիստ մեռնել, որ հանգիստ չէ ապրել։ Հանգստութիւնը մեզ համար չէ, ոչ մեր խրճիթներում, և ոչ գերեզմանի խորքում...։

—«Դու գնացիր, տեսար մեր խրճիթը, հարցրեց հայրը։

—Տեսայ, այրվում էր նա։

—«Իսկ մայրդ... քոյրերդ... եղբայրդ...

—Ոչ ոք չը կար. գիւղումը միայն դիակներ գտայ։

—Եւ չը շտապեցիր մի օր առաջ ձեռք հասցնել անօգնական հօրը և ազատել նրա ընտանիքը։

—Ես դրա վրա չէի մտածում, Թէև գիտէի որ այս երկիրը այս օրերում կրակի և սրի կերակուր պիտի դառնայ։ Եւ ինչ կարող էի անել ես. մի ձեռքը բիւրաւոր ձեռքերի դէմ ոչինչ անել չէ կարող։—Եւ ով կարող է օգնել մի ժողովրդի, որ ինքն իր ձեռքով է սրում Թշնամու սուրը։ Աւելի քան բռնակալը, մենք ինքներս մեզ համար պատրաստեցինք ստրկութեան շղթաները... Նրանց դարբնեցին մեր պապերը և կաշկանդեցին զաւակներին... Եւ Թող անիծեալ լինին նրանք... որ խլեցին մեզանից ամեն մի երկաթի կտոր և մի դանակ էլ չը Թողեցին մեզ մօտ...։ Եւ Թող անիծեալ լինին նրանք, որ խլեցին մեզանից մեր սիրտը և նրա տեղը մի կտոր մեռած միս դրեցին... Եւ Թող անիծեալ լինին նրանք, որ սովորեցրին մեզ բարի լինել, հնազանդ լինել, համբերող լինել...

Այսպէս անազորոյն որդին կարդում էր իր սարսափելի անէծքները ողորմելի հօր գլխին, այսպէս նզովում էր նա պապերի սուրբ յիշատակը, մի այնպիսի րոպէում, երբ ծերունին մեռնելու վրա էր։ Այսպէս մի չար դևի նման, կարծես, աշխատում էր խլել նրանից իր վերջին շունչը, նրանից, որ իրան շունչ և կեանք էր տուել։

—«Բաւական է, խօսեց ծերունին մեծ դժուարութեամբ։—Դու եկար մեր գլխին անէծքներ Թափելու։

Ո՛չ, ես դրա համար չեկայ։ Մեր հայրերը այդ պատուին էլ արժան չեն։—Ինձ քաշեց դէպի հայրենիքը մի սիրտ, որը սիրում էր ինձ. Ես եկայ նրան ազատելու։ Հօրից, մօրից և ազգականներից անարգված որդուն սիրում էր նա։

Նա սիրում էր աւազակին, որից դժողքը սարսափում է. նա սիրում էր եղեռնագործին, որին հրեշտակները և սատանաները ատում են։

—Ես եկայ նրան փրկելու...։

Ծերունու գլուխը կրկին Թեքվեցաւ որդու բազուկների վրա, և նա վերջին խօսքերը չը լսեց։ «Դու անիծեցիր, բայց ես օրհնում եմ քեզ»... ասաց նա և աչքերը փակվեցան։ Բայց շըրթունքները դեռ շարժվում էին, և նա մրմնջում էր աղօթքի նման մի բան, որ վերջացրուց այս խօսքով. «Աստուած, ներիր որդուս»...

Այդ նրա վերջին խօսքն եղաւ։

Երիտասարդը երկար բաց չէր Թողնում հօր անշնչացած մարմինը իր գրկից. երկար նրա աչքերից արտասուքը Թափվում էր ծերունու ձիւնի պէս սպիտակ, բայց արիւնով ներկված ալիքների վրա։ Այդ երկրորդ արտասուքն էր, որ Թափում էր նա սիրելի հայրենեաց հողի վրա ութ կոխելէն յետոյ։

Երբ բոլորովին հանգստացած էր ծերունին, նա վեր առաւ մարմինը և այնպէս արիւնաԹաթախ դրեց մի փոսի մէջ. յետոյ իր դաշոյնի ծայրով փորեց հողը և ծածկեց նրան։ Եւ ապա մօտաւոր լեռան ժայռերի բեկորներից բերեց մի քանի կտորներ և դրեց գերեզմանի վրա, ասելով.—Հանգստացիր, ով բարի մարդ, և Թող այս գերեզմանը մօտ լինի այդ զոհարանին, ուր մորթվեցան մեր հայրենիքի երևելիները։ Այս սպանդանոցը կը լինի մի յաւիտենական խրատ ապագայ սերնդին, որոնց կը տայ իրանց Թշուառ անցեալը... որոնց մտածել կը տայ հիմնել ներկան աւելի հաստատուն պայմանների վրա... և այն ժամանակ գուցէ պապերի արիւնը որդիների փրկութեան ճանապարհը կը բաց անէ...։

(Կը շարունակվի)

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ—ԱՍԵՆԻԶԱՑԻՕՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԲԱԺՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐԸ ծաղիկ տարափոխիկ հիւանդութեան առաջն առնելու համար, հրաւիրում է իր բաժնի մէջ (Թիֆլիսի առաջին, երկրորդ, երրորդ և առանձին մասների) բնակիչներին որքան կարելի է շուտով կտրել երեխաների ծաղիկը: Ծաղիկը պատուաստում են երեքշաբթի, ուրբաթ և կիրակի օրերը առաւօտեան ժամի 10-ից ծաղիկ պատուաստող հիմնարկութեան մէջ, որ գտնվում է Զավ-ջավաձեւսկայա փողոցում, զինուորական գիմնազիայի դիմացը: Բացի այդ առողջական առաջին բաժինը ունի ծաղիկ պատուաստող, որ ամէն օր ծնողների պահանջներին համեմատ ծաղիկ է պատուաստում տներում:

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ, որ ուսում է առել Փարիզում, ցանկանում է տալ ՖՐԱՆՍԻՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ: Կարող է նոյնպէս ՐԵՊԵՏԻՏՕՐԻ ՊԱՇՏՕՆ վարել: Հասցէն կարելի է իմանալ «ՄՇԱԿԻ» խմբագրատանը:

10—40

«ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ» խմբագրութիւնը պատիւ ունի ծանուցանել, որ ամսագրի նշանակած ժամանակին չը հրատարակվելը կախված էր մի քանի կարեւոր և խմբագրութիւնից անկախ պատճառներից: Բայց խոստանում է առաջին համարը անպատճառ յունիսի 10-ին հանել, իսկ հետեւեալները կանոնաւորապէս իւրաքանչիւր ամսի 10-ին:

Խմբագրութիւնը խնդրում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներից շուտափոյթ ստորագրվել, որպէս զի կարելի լինի մօտաւորապէս որոշել տպագրվելի օրինակների թիւը, որը թղթի թանգութեան պատճառով գործիս մէջ մեծ նշանակութիւն ունի:

Աւելորդ չէ համարում յիշեցնել այն բաժանորդներին, որոնք լոկ նամակներով են ստորագրվել, որանց բաժանորդագինը ուղարկելու, որ վճարը կանխիկ է: Առանց բաժանորդագինը ստանալու ամսագիրը ոչ ոքին չի ուղարկվի:

Խմբագիր Յակոբ Տէր-Յովհաննիսեան:

1878 մայիսի 5-ին.

Ներսիսեան Հայոց Ազգային—Հոգեւոր դպրոցի աշակերտաց տարեկան հարցաքննութիւնը լինելու է հետեւեալ կարգաւ:

Օրեր	Ամսաթիւ	Առարկաներ	Դասատուներ
	1878 Ապրիլի		
Շաբաթ	29	Կրօն, եկեղեցական պատմ. «սուրբ պատմ.»	I—VI.
»	»	Տօմար	V.
	Մայիսի		
Երեքշաբթի	2	Հայոց լեզու	I—VI.
»	»	Պատմութիւն հայոց մատենագրութեան. .	VI.
Ուրբաթ	5	Ռուսաց լեզու	I—VI.
»	»	Ռուսաց պատմութիւն.	V.
Երկուշաբթի	8	Հայոց լեզու, ռուսաց լեզու, Թուաբանութիւն	Պատրաստական դասատուն
Չորեքշաբթի	10	Ֆրանսիացւոց լեզու	II—VI.
»	»	Մանկավարժութիւն	VI.
Ուրբաթ	12	Աշխարհագրութիւն	I—VI.
»	»	Ընդհանուր պատմութիւն	II—IV.
Չորեքշաբթի	17	Մատեմատիքա	I—VI.
»	»	Գծագրութիւն	II և III.
Շաբաթ	20	Բնագիտութիւն.	I—VI.
»	»	Ֆիզիքական աշխարհագրութիւն	IV և V.
»	»	Ֆիզիքա	V և VI.
Ուրբաթ	26	Ընդհանուր պատմութիւն	V և VI.
»	»	Հայոց պատմութիւն . . . . . , . .	IV, V և VI.
»	»	Պատմութիւն ընդհանուր մատենագրութեան	VI.
Շաբաթ	27	Գրութիւն, նկարչութիւն երգեցողութիւն .	

Հարցաքննութիւնը սկսվելու է առաւօտեան 8 ժամին. իսկ վերջացնելուց ոչ կանուխ քան $12^1/_2$ ժամ միջօրէի:

Հոգաբարձու Մ. Դոլուխանեանց

Գործակալ Բ. Զալալեանց

ТИФЛИССКIЙ КОЖЕВЕННЫЙ ЗАВОДЪ

ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԿԱՇՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Տամօժէննայա փողոցի վրա Յունաց եկեղեցու դիմաց տուն № 22

Պատիւ ունի յայտնելու պ. պ. վաճառականներին և սպառողներին, որ այդ գործարանում գործվում են և նորա մէջ միշտ մեծ քանակութեամբ գտնվում են ամեն տեսակ ԿԱՇԻՆԵՐ կօշիկների, թամբերի, կառքերի արուեստների համար և նոյնպէս հում կաշիներ:

Մեծ քանակութեամբ վաճառելը կատարվում է գործարանի կանտօրայում, որտեղ ընդունվում են և պատուէրներ: Մաս մաս ծախվում է Սիօնի մայր եկեղեցու դիմաց գտնվող մագազինում:

25— 18 (2)

МАГАЗИНЫ ОТДАЮТСЯ ВЪ НАЕМЪ

ПО ОЧЕНЬ ДЕШЕВЫМЪ ЦѢНАМЪ

ВЪ ГАЛЛЕРЕѢ АРЦРУНИ.

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԵԱՈՒՄ

ՇԱՏ ԷԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ ՎԱՐՁՈՎ ԵՆ ՏՐՎՈՒՄ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐԸ

Կենդանիների հովանաւորութեան Թիֆլիսի ընկերութեան վարչութիւնը յայտնում է, որ վարչութեան կազմակերպութիւնը, ընդհանուր ժողովների վճիռներին համեմատ, այժմ հետեւեալն է. նախագահ Ս. Ա. Տալեզին, փոխնախագահ Գ. Ի. Կիպիանի, վարչութեան անդամները՝ իշխան Գ. Գ. Դօրջաձէ, Մ. Ն. Գարսեվանով, և անդրկովկասեան մուֆտի Հաջի-Էֆենդի-Մուստաֆա-Էֆենդի-Զադէ: Վարչութեան փոխ անդամներ. Մ. Կ. Լօմիձէ, Ա. Ի. Տիմիրիազեվ, Ա. Ի. Շամխարով, գանձապահ Ա. Գ. Սերգէեվ, փոխ գանձապահ Գ. Ն. Խօսէլեանի, քարտուղար Ն. Ի. Մեչչերսկի, փոխ քարտուղար Ս. Ս. Շչուկին:

Նոր եմ հրատարակելու իմ ժողոված «Անեկդօտները», որոնք պարունակում են իրանց մէջ շատ երեւոյթներ ազգային ներկայ և անցեալ կեանքից:

Տպվելու են բաժանորդագրութեամբ. ամեն մի օրինակի գինը 50 կոպ. է: Թիֆլիսում բաժանորդ կարելի է գրվել պ. Զաքարիա Գրիգորեանցի գրավաճառանոցում:

3—3 Գ. Շերմազանեանց.

Երիտասարդ, որ գիտէ հաշուապահութիւն (բուղալտերիա) Հայերէն և Ռուսերէն լեզուներով, կամենում է տեղ գտնել. համաձայն է և քաղաքից դուրս ծառայելու, հասցէն կարելի է թողնել «Մշակի» խմբագրատանը:

2—3

ՄԱՅԻՍԻ 18. Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Ց Ո Ց Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս 1878.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Մայիսի 17-ին)	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	55
Հին 82 պր. մ. արժ. 1000 մ.	1550	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 »	1340	—
Վիգրիչնի 5% առաջի փոխառութեան տոմ. 100 »	233	—
Երկրորդ 5% վիգրիչնի »	235	—
Մարսելի կուրսը 237—	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա.	10	67
Վենայի կուրսը առէ 112 գլ.	121	—
Դաւրեժի բարաթը. . .	5	90
Անդրկովկասեան բանկի ակցիան 200 մ. . . .	300	
Փօթի Թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	125	—
Շաքարը բոցկու . .	8	—
» մեծ տեսակը.	7	90
» չաքարաւազը .	5	90
» տրանզիտը. .	6	60
» մաքուր վճարած	12	—
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից. . .	8	40
Միւս տեսակը հին սերմից.	7	20
Բուրդը Թուշի . . .	8	—
» Թարաքամի .	4	20
Ալիւր Շորագալու . .	1	80
» Երևանի. . . .	—	—
Գարին.	1	30
Մոմը ճրագարքի (стеар.)	13	—
Մետաքս Նուխվայ . .	180	—
Կախեթունը. . . .	100	—
Կոկոնը Նուխվայ (բոժ.)	45	—
Ցորենը (լաւը) Ագուլեաց	55	—
Կոֆէն մոկօի. . . .	27	—
» լավանի . . .	24	—
» մարտինիկօյինը	20	—

ՀՍՈՒԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները . . .	1	
Ռուսաստան .	2	
Աւստրիա . .	3	
Անգլիա. . .	4	
Գերմանիա. . .	2	88
Ֆրանսիա . . .	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վէրայի վրա № 38)

Ծննդկանների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կոպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ: Առանձին սենեակներում ամիսը 30—50 րուբլ: Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական:

Երթեւեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, $9^1/_2$ մինչև 11 ժամ առաւօտեան: Բժշկապետ Անանով:

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րօպէ առաւօտեան: Մինչև Միխայլօվօ (խառն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րօպէ:

	առաւօտ.	երեկոյեան
Թիֆլիսից . .	9. 21	5. 18
Գօրի . . .	11. 58	9. 43
Միխայլօվօ.	1. 29	11. 57
Բրօն . . .	6. 47	
Փօթի . . .	9. 40	

	առաւօտ.	
Փօթիից . .	9. 13	
Բրօն . . .	12. 13	
Միխայլօվօ. .	5. 39	1 37
Գօրի. . . .	7. 5	4 8
Թիֆլիս. . .	9. 31	7 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխեթ .	90	68	38
Գօրի. . ,	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ .	5. 22	3. 92	2, 18
Բրօն. . .	9.	6. 75	3. 75
Փօթի . .	13. 1	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փոստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7: Իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան:

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փոստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր: Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ օրերը: Երևանի տրակտից՝ երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ: Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր: Նուխու տրակտից՝ չորեքշաբթի և կիրակի: Բէլոկանի տրակտից՝ երեքշաբթի և շաբաթ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ	կօպ.
Բաց նամակը արժէ .	4
Ռուսաստան և Եւրոպայի բոլոր երկիրները նամակը արժէ	8
Ամերիկա	8
Պարսկաստան . . .	8
Հնդկաստան . . .	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը առաւօտ 9 ժամից մինչև 1 կէսօրից յետոյ:

Երկուշաբթի. վէրմիշեվ և Գօրալեվիչ ներքին հիւանդութիւններ, Բուչաբեանց վիրաբուժական և ականջի հիւանդութիւններ:

Երեքշաբթի. վէրմիշեվ ներքին հ. Բէյեր աչքի հ. 9—11 ժամ, Ա. Բախուտով կանանց, երեխաների հ. և մանկաբարձութեան:

Չորեքշաբթի. վէրմիշեվ ներքին հ. Բակստ կրծքային և ջղային:

Հինգշաբթի. վէրմիշեվ ներքին հ. Գամրօնսկիյ կանանց և մանկաբարձութեան, 9—10 ժամ, Բակստ վեներական և կաշու հ. Օրբէլիա ատամնացաւեր:

Ուրբաթ. վէրմիշեվ ներքին հ. Բախուտով մանկաբարձութեան, կանանց և երեխաների հ. Բուչաբեանց սիֆիլիտական և միզային գործարանների հ.

Շաբաթ. վէրմիշեվ ներքին հ. Բէյեր աչքերի հ. Բակստ կրծքային և ջղային հիւանդութիւններ:

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ԲԱԳՈՒ. Զօրս պատանիներ. Ստացանք 50 րուբլ յօգուտ Վանի քաղաքում հիմնվող Արարատեան ուսումնարանի: Նամակը տպեցինք:

—ՄՕԶԴՕԿ. Քաղաքային ուսումնարան. Հասցէն կը փոխենք: Ստացանք 10 րուբլ և փոստի մարկա:

—ԱՇՈՒՐ-ԱԴԷ ԿՂԶԻ. Շ. Գ. Ստացանք 10 րուբլ, կուղարկենք «Մշակ». հասցէն պարզ չէր գրած:

—ՍՂՆԱՂ. Դիտակ. Ստացանք նամակը, կը կարդանք, եթէ կը հաւանենք, կը տանք տպարանը: Միայն տակը երկուստեղ կը ստորագրենք:

—ԲԱԳՈՒ. Օ. Ի հարկէ աւելի լաւ է նուիրատուութիւն անել միայն այն գործի համար, որին համակրում է մարդը, իսկ մասունը, կարող էք հաւատացած լինել, միշտ՝ բարի է ցանկանում: